

የማርበርግ ቫይረስ

የማርበርግ ቫይረስ ተላላፊ የሆነ በሽታ ሲሆን በሽታው ለመጀመሪያ ጊዜ በ1967 ዓ.ም በጀርመን ማርበርግ እና በፍራንክፈርት እንዲሁም በሰርቢያ ቤልሞሬድ ከተሞች ተከስቷል። ዝርያውም ፊሎቫይረስ በመባል የሚመደብ ሲሆን ከኢቦላ ቫይረስ ጋር ይቀራረባል።

የማርበርግ ቫይረስ ስርጭት የሚጀምረው በቫይረሱ ከተያዙ የሌሊት ወፎች እና አካባቢያቸው ወደ ሰው ሲተላለፍ ነው። የሌሊት ወፍ በሚገኙበት ዋሻ ውስጥ የማእድን ቁፋሮ ስራ የሚሰሩ ሰዎች፣ ጎብኝዎች ለቫይረሱ ሊጋለጡ ይችላሉ። በሌሊት ወፍ ሽንት፣ ኩስ እና ምራቅ የተበከሉ ነገሮችም ቫይረሱን ሊያስተላልፉ ይችላሉ። ዋና የቫይረሱ ማስተላለፊያ የሌሊት ወፍ ቢሆንም ዝንጀሮዎች እና አሳማዎችም አንዳንዴ ጊዜያዊ የቫይረሱ መሽጋገሪያ ሊሆኑ ይችላሉ የሚሉ ጥናቶች አሉ።

ቫይረሱ አንዴ ሰው ጋር ከደረሰ በኋላ ከሰው ወደ ሰው ይተላለፋል። ቫይረሱ የሚዛመተው ከታመመ ሰው ደም እና የሰውነት ፈሳሽ (ትውከት፣ ሰገራ፣ ሽንት፣ ምራቅ፣ ላብ፣ የጡት ወተት፣ የብልት ፈሳሽ ወዘተ) ጋር በቀጥታ ንክኪ ነው። በቫይረሱ የተያዘ ሰው የተጠቀመባቸውን መርፌ፣ ቁሳቁሶች፣ የተነካኩ ልብሶች ወዘተ ቫይረሱን ያስተላልፋሉ። በግብረ ስጋ ግንኙነት እና አስከሬን መንካት ቫይረሱ ይተላለፋል።

ቫይረሱ ወደ ሰውነታችን ከገባ በኋላ የሰውነት የበሽታ ተከላካይ ህዋሶችን በማጥቃት በፍጥነት ይራባል፣ ይሰራጫል። በቫይረሱ የተጠቁ የበሽታ ተከላካይ ህዋሶቻችን ከፍተኛ መጠን ያላቸውን ኬሚካሎች ይለቃሉ። የሰውነታችንን ፀረ-ቫይረስ ምላሽ ከቁጥጥር ውጭ በመቀስቀስ መላ የደም ስርን እንዲቆጣ በማድረግ ሰውነትን ይጎዳል። በዚህ ሂደት የበሽታ ተከላካይ ህዋሶቻችን ስለሚጎዱ የበሽታ መከላከያ አቅማችን ይዳከማል። በቫይረሱ የተያዘ ሰው ምንም የበሽታው ምልክት ሳያሳይ ከጥቂት ቀናት እስከ ሶስት ሳምንታት ሊቆይ ይችላል።

የማርበርግ ቫይረስ ህመም የመጀመሪያ ምልክቶች እንደ ሌሎች ቫይረሶች ሁሉ ጉንፋን መሰል ከፍተኛ ትኩሳት፣ ራስ ምታት፣ ጉሮሮ መቁሰል፣ የጡንቻና የመገጣጠሚያ ህመም እና ድካም ናቸው። እነዚህ የመጀመሪያ የቫይረሱ ምልክቶች ከሌሎች በርካታ አጣዳፊ ትኩሳት አምጭ ተላላፊ በሽታዎች ጋር ሊመሳሰሉ ይችላሉ። ለምሳሌ የወባ ህመም (ማንቀጥቀጥ የሚበረታ ሲሆን በቀላሉ የወባ ምርመራ በማድረግ ይለያል)፣ ታይፎይድ (የትኩሳቱ አጨማመር ለየት ያለ ጸባይ አለው፣ የተበከለ ምግብ፣ መጠጥ መጋለጥ አጋጣሚ ይኖራል)፣ የማንጅራት ገትር ህመም፣ ኮቪድ-19 ወዘተ ተቀራራቢ ምልክቶች ሊኖራቸው ይችላል።

እነዚህ ምልክቶች ከታዩ ከጥቂት ቀናት በኋላ ጠንከር ያለ ማቅለሽለሽ፣ ማስታወክ፣ ተቅማጥ እና የሆድ ህመም የመሳሰሉ የጨንፍና አንጀት ህመም ምልክቶች ያሳያሉ። በመቀጠል በሽታው እየገፋ ሲሄድ ከባድ ምልክቶች ይመጣል። በቆዳ ላይ፣ አፍና አፍንጫ ወይም የውስጥ የአካል ክፍል ላይ ደም መፍሰስ ያመጣል። ህመሙ እየጸና ሲሄድ የደም ግፊት ከልክ በታች መቀነስ፣ የጉበት፣ ኩላሊት እና ሌሎችም የሰውነት ክፍሎቻችን ይጎዳሉ። ሲብስ የብዝሃ-አካል መድከም ያመጣል። ገዳይነቱ ከዚህ ጋር የተያያዘ ነው። ከቫይረሱ የተረፉ ሰዎች ሙሉ ለሙሉ ለማገገም ከቀናት እስከ ሳምንታት ሊወስድባቸው ይችላል። በተለይም ድካም፣ ቁርጥማት እና የስነ ልቦና ጫና የተራዘሙ ሊሆኑ ይችላሉ።

አጠቃላይ የደም ምርመራ ላይ አማላካች የሆኑ የላብራቶሪ ውጤቶች ሊኖሩ ይችላሉ ለምሳሌ የደም ህዋሳት ቁጥር መቀነስ፣ የጉበት ምርመራ ኖርማል አለመሆን፣ የኩላሊት ጉዳት ምልክት መኖር ወዘተ ሊገኝ ይችላል። የቫይረስ ህመሙን ለማረጋገጥ የማረጋገጫ ምርመራ ያስፈልጋል። የቫይረሱን ዘረመል የሚለዩ ፒ ሲ ኦር (PCR) ሞለኩላር ምርመራዎች፣ አንቲጂን ምርመራዎች፣ አንቲቦዲዎችን ያካትታሉ። የታካሚ ናሙናዎች እጅግ በጣም አደገኛ ስለሆኑ እነዚህ ምርመራዎች የሚከናወኑት በብሔራዊ የባዮሴንቲፒ ፕሮቶኮሎች መሠረት በልዩ ላቦራቶሪ ማእከሎች ውስጥ ብቻ ነው።

ህክምናው በአብዛኛው የሚያካትተው የሰውነት ፈሳሽ በግሉኮስ መተካት፣ በባለሙያ ክትትል ማድረግ እና ተጓዳኝ ችግሮችን ማከም ላይ ያተኩራል። እንደ አስፈላጊነቱ የትኩሳት ማብረጃ እና የህመም ማስታገሻ መስጠት ይገባል። በጣም ደም መፍሰስ ላጋጠማቸው የደም ልገሳ ሊፈልጉ ይችላሉ። ከእነዚህ የህክምና ድጋፎች ባሻገር የሚሰጡ የፀረ-ቫይረስ ህክምናዎች የሉም። እስካሁን ለማርበርግ የተረጋገጠ እና ፍቃድ ያገኘ ፀረ-ቫይረስ መድሃኒት የለም። በጥናትና ምርምር ደረጃ ለኮቪድ ይውል የነበረ ሬምዴዜቪር የሚባል መድሃኒት እየተሞከረ ይገኛል።

እስካሁን ፍቃድ ያለው የማርበርግ ክትባት አልተገኘለትም። በምርምር ደረጃ ያሉ ጥቂት እጩ የማርበርግ ክትባቶች ጥናት እየተሰራባቸው እና እየበለጸጉ እንደሚገኝ የሚጠቅሱ መረጃዎች አሉ።

በሽታው እንዳይዛመት ዋና መከላከያ መንገዱ በቫይረሱ የተጠረጠረን ሰው መለየትና ኳራንቲን ማድረግ ነው። በበሽታው ከተያዘ ግለሰብ የሰውነት ፈሳሾች ጋር ንክኪን ማስወገድ ይገባል። የታመመን ሰው በቤት ለማከም ከመሞከር ይልቅ ወዲያውኑ ወደ ጤና ተቋም ሄዶ እንዲታከም ማድረግ የተሻለ ነው። እያንዳንዱ ሰው እጁን በአልኮል ወይም በሳሙና በደንብ በመታጠብ

ንዕህናውን መጠበቅ አለበት። ከታማሚ ሰው ጋር ንክኪ ያላቸውን አልባላት፤ እቃዎችና እና ምንጣፎችን በክሎሪን በረኪና ዘፍዝፎ ማጽዳት ይገባል።

ከአስተላልፊ የሌሊት ወፍ መኖርያ ዋሻዎችና ጎሬዎች አይግቡ። በተለይ ጂኦሎጂኮች፤ የማእድን ቁፋሮ ሰራተኞች አስፈላጊውን የመከላከያ መንገድ ማድረግ ይኖርባቸዋል። የሌሊት ወፍ በጭራሽ መንካት ወይም መጠጋት የለብንም። ወረርሽኝ በተከሰተበት አካባቢ ሁሉንም የእንስሣት ተዋጽኦ ምግቦች በደንብ አጥቦ እና አብስሎ መመገብ ይገባል።

በጤና ተቋማትም ከመደበኛ ጥንቃቄዎች ባሻገር የኢንፌክሽን መከላከያ እርምጃዎች ካልተተገበሩ የጤና ባለሙያዎች ለከፍተኛ አደጋ ይጋለጣሉ። የተሳለጠ የቅድመ ልየታ ስርአት መዘርጋት ያስፈልጋል። ከጓንት እና ማስክ በተጨማሪ አይን እና ፊት መከላከያ ማድረግ ተገቢ ነው። የተለያዩ ኤሮሶል ብናኞችን የሚፈጥሩ የህክምና ፕሮሲጄሮች ሲሰሩ የአየር ወለድ ጥንቃቄዎች (ለአብነትም N95 ማስክ) መተግበር አለባቸው። የመርፌ እና ሌሎች ቆሻሻ አወጋገድም ጥንቃቄ ይፈልጋል።

በማህበረሰብ ውስጥ ደህንነቱ የተጠበቀ የቀብር ሥነ ሥርዓቶች መተግበር አለባቸው። በበሽታው ምክንያት የሞተ ሰውን አስከሬን አለመንካት። በባለሙያ በሚገባ በአስከሬን መጠቅለያ እንዲሸፈን በማድረግ ወዲያውኑ በባለሙያ መቅበር ይመከራል።

ማርበርግ ቫይረስ ገዳይነቱ ከኮሮና ቫይረስ ጋር ሲወዳደር በጣም ከፍተኛ ቢሆንም ቅሉ በጠንካራ የመከላከል እርምጃዎች መቆጣጠር የሚቻል ህመም ነው። የሚተላለፈው ከሰውነት ፈሳሾች ጋር በቅርበት በመነካካት እንጂ በገበያ፤ በአውቶብስ ወይም በመንገድ ላይ በቅጽበታዊ አልፎ ሂያድ ግንኙነት አይደለም።

አሁናዊ መረጃዎች እንደሚያሳዩት ከሆነ ማርበርግ እንደ ኮሮና ወይም ጉንፋን በቀጥታ በትንፋሽ አይተላለፍም። ማርበርግ አየር ወለድ ተላላፊ አይደለም። ለምሳሌ አንድ ማርበርግ የያዘው ሰው ቤት ውስጥ ወይም መኪና ውስጥ ቢያስል ማርበርግ አያስተላልፍም። ነገር ግን ታማሚው ሲያስል የሚፈናጠሩ ጥቃቅን የምራቅ ነጠብጣቦች በቀጥታ አፋችን፤ አፍንጫችን ወይም አይናችን ላይ ካረፈ ሊያስተላልፍ ይችላል። እነዚህ ብናኝ ነጠብጣቦች ያረፉበትን ነገር በእጃችን ነክተንም ከሆነ ማርበርግ ሊይዘን ይችላል።

የማርበርግ ተዛማችነት መጠነኛ ነው። ለማነጻጸር ያህል በቅርቡ ከነበረው ኮቪድ ቫይረስ ጋር እንኳ ብናወዳድረው የኮቪድ የመዛመት (የስርጭት) ምጣኔው ከሁለት እስከ ሶስት እጥፍ ከማርበርግ ይበልጣል። ይህ ማለት አንድ በማርበርግ የተያዘ ሰው በአማካኝ ሌሎች ስንት ሰዎችን ሊበክል ይችላል ተብሎ ሲሰላ ትንሽ ነው ማለት ነው። ሌላው የቫይረሱ ጥሩ ጎኑ

ደግሞ አንድ በማርበርግ የተያዘ ሰው ቶሎ አስተላላፊ አይሆንም። ኡደቱ ቀርፋፋ ነው። ይህ ተዛማችነቱን ይገታዋል። ስለዚህ በጠንካራ የጤና ቁጥጥር ስርአት ስርጭቱን በቶሎ ማንቁርቱን ይዘን ልናስቆመው እንችላለን ማለት ነው። እንደ ኮቪድ አገር ምድሩን የሚያዳርስ አይነት ወረርሽኝ አይደለም።

በመጨረሻም የማርበርግ ቫይረስ አስፈላጊው እርምጃ በፍጥነት እና በተቀናጀ ሁኔታ ካልተደርገ ሞት እንደሚያስከትል ጥርጥር የለውም። ነገር ግን እያንዳንዱ ሰው የመከላከያ እርምጃዎችን ከተገበረ እንዲሁም የታመሙት በጊዜ ተለይተው ከታከሙ በቀላሉ ልንቆጣጠረው የምንችል ደካማ ቫይረስ ነው።

ምንጭ፡- አጠቃላይ ህክምና (በዶ/ር መላኩ ታየ)